

PLUIMVEE IN DE ROMEINSE TIJD

Bovenstaande foto met dank aan www.summagallicana.it

Door: Luuk Hans.

Sinds de Romeinse tijd is er al heel veel bekend over pluimvee. Het merendeel van onze huidige kennis was in die dagen ook al bekend. Romeinse schrijvers legden uit hoe men pluimvee moest houden. Ook hanengevechten waren in die tijd een populair tijdverdrijf. Ik citeer enige Romeinse auteurs om te laten zien hoe zij verschillende onderwerpen over het houden van pluimvee omschreven. Een aantal gedachten leeft heden ten dage nog steeds, dus het is misschien wat banaal om die hier en nu met u te delen. Toch neem ik dat risico maar.

Romeinse Auteurs

Vier Latijnse schrijvers zijn van belang; Cato, Varro, Columella en Palladius. De oudste schrijver is Cato die omstreeks 200 voor Christus leefde; Varro leefde tussen de jaren 116 en 27 voor Christus. Columella leefde tijdens de regeringsperiodes van keizer Tiberius en Claudius (omstreeks het jaar 0, waar onze jaartelling begint.) Palladius leefde omstreeks 40 na de geboorte van Christus. Hun geschriften over pluimvee houden zijn puur zakelijk; pluimvee werd niet 'voor het plezier' gehouden, behalve dan de hanengevechten. Twee eeuwen voor Christus vonden er al hanengevechten plaats in het Romeinse Rijk. In de tijd van Columella waren er professionele vechthaan trainers, die hun hele inzet op hun dier konden verliezen als een andere haan de weddenschap won. Een reliëf in Smyrna laat een haan zien die trots naar voren loopt met een grote palmtak.

Boven: Tekening van een mozaïek welk een hanengevecht voorstelt, afkomstig uit het Huis van het Labyrint, Pompeii. Op onderstaande link kunt u het originele mozaïek zien.

<http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/classics/modules/cx254/pompeianhouses/mosaicpaintings/>

Boven: Een Proto-Korintisch beeldje van een haan, gedateerd: 600 voor Christus. Foto: Aviculture Europe.

Rechts: Een terracotta haantje, waarschijnlijk uit de eerste eeuw na Christus. Foto: Luuk Hans.

Bijgeloof

Kippen werden ook gebruikt om het eindresultaat van gebeurtenissen te vertellen. Ze voorspelden de afloop van oorlogen en gevechten door middel van de manier waarop ze hun voedsel op pikten, (of niet). Er bestaat een verhaal over Publius Claudius Pulcher – uit de tijd van de eerste Punische Oorlog – toen hij consul was en commandant van de Romeinse Vloot. Hij verloor de strijd tegen de Carthagers, omdat hij een slecht voorteken zou hebben genegeerd, toen zijn heilige kippen niet wilden eten. Volgens Valerius Maximus, werd Claudius zo boos dat hij alle kippen in zee gooide, ut biberent, quando esse nollent (“zodat ze kunnen drinken, sinds ze weigerden te eten”).

Rechts: Mozaïek van een Haan, Nationaal museum van Rome in Rome, Italië. Foto: Mary Harrsch.

Romeinse wetenschap

Afgezien van het feit dat de Romeinen gewelddadig en wreed waren, worden ze ook gezien als bringers van vredige vooruitgang.

De Dorking is een ras waarvan men aanneemt dat het stamt uit Italië gedurende

Een hanengevecht waaraan 4 dieren deel nemen - één is er al dood – is levendig uitgebeeld op een schildering in Pompeii. Gewoon pluimvee werd gehouden op het platteland. Rassen die geïmporteerd werden in Italië kwamen uit Tanagra, Chalcis (beiden in Griekenland) en Media in Perzië en vielen op vanwege hun schoonheid en hun geschiktheid als vechthoën.

de periode van het Romeinse Rijk. Een van de vroegste vermeldingen van dit ras zijn van de Romeinse schrijver Columella. In zijn tekst, *Rei rusticae libri*,

beschrijft hij het ras als vierkant gebouwd, groot en met brede borst, met een grote kop en een kleine, rechtopstaande kam... de meest raszuivere dieren met 5 tenen. Daar vandaan is dit ras al op een zeer vroeg tijdstip door de Romeinen geïntroduceerd in Engeland, waar het ras verder ontwikkeld werd. Ze waren aanwezig op de eerste Britse Pluimvee Show in 1845.

Links: Dorking haan.

Foto: Klaas v.d. Hoek

Columella opperde dat hennen met 5 tenen de beste leggers zijn. Engelse auteurs refereren naar Columella als er gezegd wordt dat het Dorking ras een heel oud ras is, zo oud dat het terug gaat naar Romeinse Tijden. Er bestonden niet alleen kortpotige hoenders, maar

ook gekuifden en hoenders met dubbele kammen, de 'bekerkammen'. Er zijn ook overblijfselen van gekuifde hoenders uit de tijd van de Romeinen gevonden in opgravingen in Engeland.

Varro en Columella gaven uitgebreide en precieze instructies over het houden, voeren en vetmesten van pluimvee in Italië; informatie over de constructie van een kippenhok '*gallinaria*' en over de plichten die de kippenhouder heeft.

Rechts: De haan was het heilige dier van Mercurius (Grieks: Hermes), net als de ram en het varken. Mercurius was de God van handelslieden - in dit geval draagt hij de zak met geld in de linkerhand en de caduceo (een stok met 2 slangen) in zijn rechter hand. Foto met dank aan www.summagallicana.it

Plichten van pluimveehouders

Varro is het meest uitgebreid over het fokken van pluimvee, sommige informatie is nog steeds bruikbaar, andere informatie is meer verwarrend.

"Als de hennen broeds worden, moet men stro in de nesten doen, en tijdens het broeden het oude stro vervangen door vers stro, aangezien vlooiën en ander ongedierte de hennen geen rust geven, waardoor de eieren niet gelijktijdig uitkomen of bederven.

Geen enkele hen moet op meer dan 25 eieren zitten, zelfs als ze vruchtbaar genoeg is om er nog meer te leggen. De beste tijd om te broeden is tussen voorjaar en herfst. Dus, eieren die voor of na die periode worden gelegd, of eieren van jonge hennen, moeten niet in het nest worden gelegd. De eieren die wel gebruikt worden om te bebroeden moeten onder oudere hennen worden gelegd, die geen scherpe snavel of nagels hebben. De jonge hennen moeten

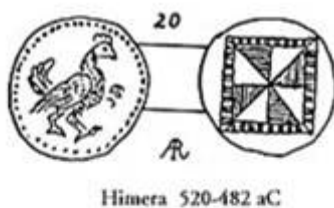

gebruikt worden voor de eieren die ze leggen, en niet om te broeden. Hennen van 1 of 2 jaar zijn het meest geschikt om te broeden. Als men eieren van een pauw door een hen wil laten uitbroeden, moeten ze 10 dagen eerder onder de kloek gedaan worden dan de kippeneieren, zodat ze allemaal gelijk uitkomen; het duurt namelijk 20 dagen voordat een kippenei uitkomt en 30 voor een pauwenei. Om er voor te zorgen dat de eieren constant bebroed worden, moet men de hen opgesloten houden en alleen 's ochtends en 's avonds los laten, als ze voer en water krijgt. De fokker moet van tijd tot tijd de eieren keren, zodat ze aan alle kanten even warm zijn.

Hoe kunnen we vast stellen of de eieren goed zijn en bevrucht of niet? Sommigen zeggen dat dit bepaald kan worden door ze in water onder te dompelen; de onbevruchte eieren zullen blijven drijven terwijl de bevruchte eieren zinken. Diegenen die de vraag proberen op te lossen door ze te schudden hebben het fout, want hierdoor beschadig je de vitale weefsels. Ook zijn er fokkers die aannemen dat een ei onbevrucht is als het er transparant uitziet wanneer je het tegen het licht houdt.

Als je de eieren wat langer wilt houden moet je ze inwrijven met fijn zout en ze in pekewater leggen gedurende 3 of 4 uur. Dan moeten ze worden af geveegd en bewaard worden in zemelen of stro.

Denk er aan dat je altijd een oneven aantal eieren onder de hen legt. De fokker kan 4 dagen nadat het broeden is begonnen, bepalen of de eieren bevrucht zijn of niet door ze tegen het licht te houden en als over het geheel er helder uitzien dan moeten ze worden verwijderd en worden vervangen door anderen. Als de kuikens zijn uitgekomen moeten ze worden verwijderd uit het nest en onder een hen worden geplaatst die maar weinig kuikens heeft, en als deze hen nog een paar eieren heeft die nog niet zijn uitgekomen moeten die worden verwijderd en onder andere hennen worden geplaatst die nog op eieren zitten. Een hen moet nooit meer dan 30 kuikens hebben, aangezien een toom niet uit grotere aantallen moet bestaan".

Links boven: Zeer oude munten, allemaal versierd met een haan.

Rechts: Een Korinthische wijnkruik uit de 6e eeuw, versierd met hanen.

Foto met dank aan www.summagallicana.it -

Palladius is wat minder uitgebreid over het fokken van kippen:

“...Een oneven aantal eieren zou onder de hen moeten worden gelegd tijdens wassende maan vanaf de tiende tot de vijftiende dag. ...Luizen kunnen worden bestreden door een mengsel van gemalen ridderspoor, wijn en bitter lupinesap onder de veren te smeren...”

Gallinaria – kippenhokken in de Romeinse tijd

Ik citeer Columella:

“.....Kippenrennen moeten worden aangelegd in dat gedeelte van het landgoed waar ze in de winter meteen de zon hebben; liefst naast het bakhuis of de keuken, zodat de rook die daar vandaan komt ze bereikt, hetgeen goed voor ze is. Het bouwwerk ofwel kippenhok moet bestaan uit 3 aan elkaar grenzende ruimten, en de hele voorkant, zoals ik al zei, moet naar het oosten gericht zijn. In deze voorkant moet maar één nauwe ingang zijn naar de middelste ruimte, en deze ruimte, welke de kleinste is van de 3, moet 2 meter hoog, breed en lang zijn.

U moet de kippen nooit op de grond laten slapen, aangezien ze besmet kunnen raken door hun uitwerpselen, wat jicht kan veroorzaken als ze aan hun poten gaan plakken. Om deze ziekte te voorkomen zijn gladde, ronde zitstokken een oplossing. De zitstokken worden aan de wanden bevestigd, 30 cm. boven de vloer en met 60 cm. tussenruimte.

Rechts: Dwerg en Haan; Mozaïek in het Archeologisch Museum in Napels, Italië. Foto van Mary Harrsch.

Varro stelt het volgende:

“...Als u 200 hoenders wilt opfokken, dan moet u een hok in orde maken dat uit 2 aansluitende delen bestaat, gericht naar het oosten, elke ongeveer 3 meter lang en 1,5 meter breed, wat minder dan 3 meter hoog. Elke ruimte moet een raam hebben van 1 m. x 30 cm. beschermd met wilgentenen, zo geconstrueerd dat er licht doorheen komt, maar roofdieren geen kans hebben om de kuikens kwaad te doen...”

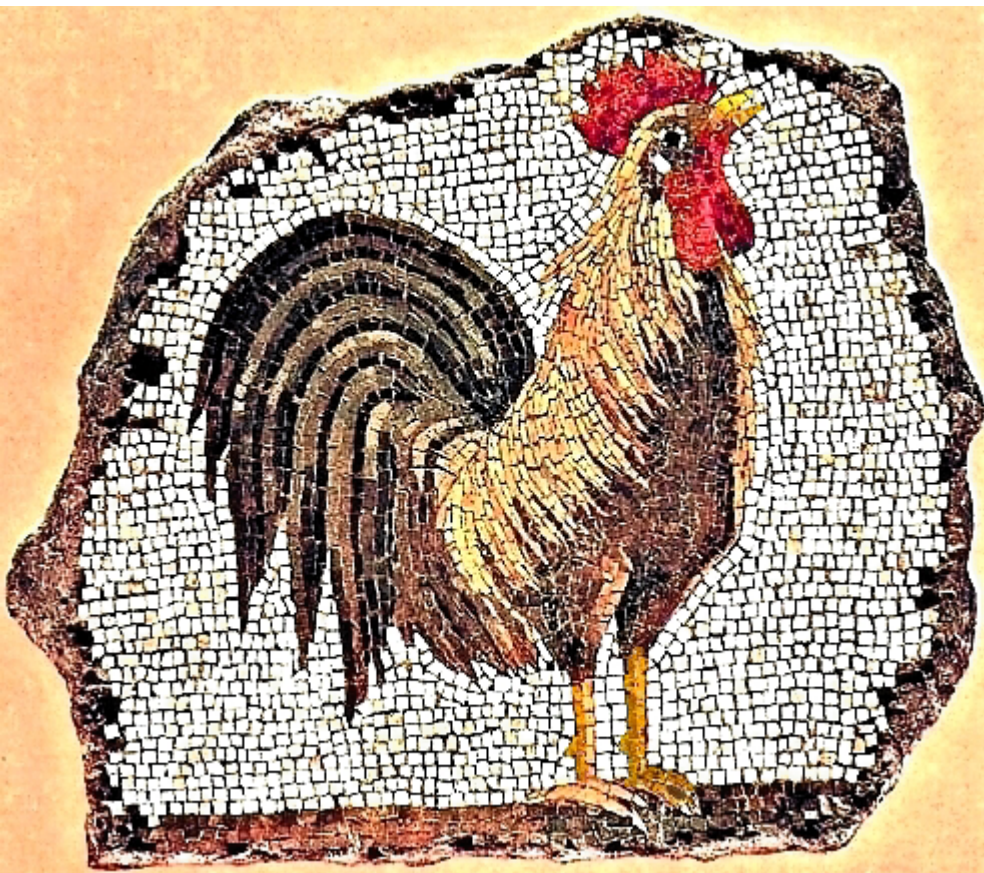
Samengevat

Er is niet veel veranderd sinds de Romeinse Tijd. Toen ik nog heel jong was, lang na de Romeinen, werd mij al geleerd dat ik een oneven aantal

broedeieren onder een hen moest leggen. Net alsof ik in de Romeinse Tijd leefde! Hetzelfde geldt voor eieren die al een paar dagen bebroed zijn. Om na te gaan of de eieren bevrucht zijn, dompelen we ze nog steeds even in het water of, nog beter, houden ze tegen het licht (tegenwoordig hebben we moderne schouwlampen).

Gelukkig hebben we betere apparatuur en voorzieningen dan de Romeinen hadden. De bewondering voor hun kennis toen ter tijd is echter nog altijd groot!

Links: Romeins mozaïek uit de eerste eeuw voor Christus, eigendom van de Burrell Collectie Polluk Country Park in Glasgow.

Deze haan is typisch mediterraan. Columella leefde in de eerste eeuw na Christus, maar we zouden ons echter kunnen indenken dat dit mozaïek is gemaakt na het lezen van wat Columella later schreef in 'De re rustica' (VIII, 2,9) over de waarschijnlijke voorouder van de Leghorn: "De boerenkippen hebben roodachtige of zwartachtige veren en zwarte staarten, de kammen glanzend en rechtop, witte en grote oorlellen en witachtig rode lellen die hangen als baarden van oude mensen."

Onder: Mozaïek in de Basiliek van Aquileia, uit de IV eeuw na Christus – De Haan en de Schildpad.

Sommigen zeggen dat dit tafereel het gevecht uitbeeldt tussen het Goede, gesymboliseerd door de haan en het Kwade, gesymboliseerd door de schildpad, maar er bestaan meerdere versies. We kozen dit mozaïek omdat er een haan in is afgebeeld, en absoluut een bankiva type.

Beide foto's met dank aan www.summagallicana.it Vertaling: Elio Corti

Bronnen:

A. Ghigi: Poultry Farming as described by Writers of Ancient Rome (1939)

J.M.C. Toynbee: Animals in Roman Times and Art

Meeste citaten zijn uit het boek van A. Ghigi.